

Αθηνά Γιαννακούλα, Δικηγόρος, ΔΝ

'Έγκλημα και Ποινή στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων
και των ποινών στο χώρο ελευθερίας,
ασφάλειας και δικαιοσύνης

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

**Η προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων
και των ποινών στο χώρο ελευθερίας,
ασφάλειας και δικαιοσύνης**

Έγκλημα και ποινή στην Ευρωπαϊκή Ένωση
Αθηνά Γιαννακούλα

ISBN 978-960-562-420-0

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτοία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάσον δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε πλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερές συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημιά τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director: Θεόδωρος Μαστρογιάννης
Υπεύθυνος Παραγωγής: Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία: Γιάννης Δεδούσος
Παραγωγή: NB Production AM180615M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιχάλη 23, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org
Αθήνα: Μαυρομιχάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521
Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ.: 210 4184 212
Πάτρα: Κανάρη 28-30, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600
Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

EFQM
Committed to excellence

© 2015, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Διευθυντής σειράς: Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης, Καθηγητής Παν/μίου Θεσσαλονίκης

Αθηνά Γιαννακούλα, ΔΝ, Δικηγόρος

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων
και των ποινών στο χώρο ελευθερίας,
ασφάλειας και δικαιοσύνης

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Crime and sanctions in the European Union
Athina Giannakoula

ISBN 978-960-562-420-0

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

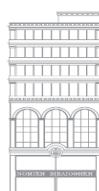
DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2015, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το 1999, η Συνθήκη του Άμστερνταμ εισήγαγε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης την έννοια του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» και έθεσε τις βάσεις για την ανάπτυξη του ουσιαστικού ποινικού δικαίου από τα ενωσιακά όργανα με δραστική παρέμβαση στο δίκαιο των κρατών μελών. Δεκαέξι χρόνια αργότερα, το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο έχει καταλάβει ευρύτατα πεδία εγκληματικότητας, συγκαθορίζοντας τους εθνικούς κανόνες για τους ορισμούς των εγκλημάτων και τις απειλούμενες ποινές σε τομείς υψηλής πολιτικής σημασίας (τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα, διαφθορά), τομείς συνδεμένους με τον οικονομικό χαρακτήρα της Ένωσης (παραχάραξη νομίσματος και λοιπών μέσων πληρωμής, ξέπλυμα, κατάχρηση χρηματοπιστωτικής αγοράς, επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών) ή με άλλες βασικές εκφάνσεις της λειτουργίας της (παράνομη μετανάστευση, ρύπανση του περιβάλλοντος), καθώς και τομείς σοβαρής εγκληματικότητας που στρέφεται κατά προσωπικών αγαθών (εμπορία ανθρώπων, σεξουαλική εκμετάλλευση ή κακοποίηση παιδιών, παιδική πορνογραφία, παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, ρατσισμός). Ωστόσο, αυτές οι ιδιαίτερα σημαντικές σε έκταση και βάθος παρεμβάσεις στις εθνικές νομοθεσίες δε συντελούνται με την απαραίτητη επιμέλεια εκ μέρους του ενωσιακού νομοθέτη, δεδομένου ότι συχνά είναι ασύμβατες με τις θεμελιώδεις αρχές του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Έτσι, παρατηρείται παραπέρα ότι οι εθνικοί νομοθέτες άλλοτε δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν το έργο της Ένωσης και να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στο καθήκον ενσωμάτωσης της νομοθεσίας της, και άλλοτε μεταφέρουν τις ενωσιακές προβλέψεις δίχως να τις βελτιώσουν, προκαλώντας αναστάτωση στα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης. Οι πιο πάνω επιδράσεις είναι έκδηλες και στο ελληνικό ποινικό δίκαιο: άκριτη αντιγραφή ενωσιακών διατάξεων (απόρροια της οποίας αποτελούν για παράδειγμα οι ορισμοί των εγκλημάτων της εμπορίας ανθρώπων στο άρθρο 323Α ΠΚ και της νομιμοποίησης εσόδων στο άρθρο 2§2 του ν. 3691/2008), τάση προς συστηματική αυστηροποίηση του εθνικού δικαίου (ενδεικτική της οποίας υπήρξε και η τροποποίηση των προβλέψεων για την παραχάραξη στον ΠΚ), θέσπιση ποινικών διατάξεων με σοβαρά προβλήματα, που οδηγούν και σε αλλεπάλληλες νομοθετικές τροποποιήσεις (όπως συμβαίνει με τα άρθρα 187 και 187Α ΠΚ). Μάλιστα, τα προβλήματα του ελληνικού ποινικού δικαίου δεν οφείλονται μόνο στην ύπαρξη αντίστοιχων προβλημάτων στους ενωσιακούς κανόνες, ή στη λανθασμένη μερικές φορές διαχείριση της ενσωμάτωσης από τον έλληνα νομοθέτη, αλλά και στο γεγονός ότι το ενωσιακό δίκαιο ευνοεί ορισμένα από τα πιο πάνω αρνητικά χαρακτηριστικά, όπως την αυστηρότητα και την άκριτη αντιγραφή. Εξάλλου, το 2009 η Συνθήκη της Λισσαβώνας θεμελίωσε ένα καθεστώς πολύ πιο έντονης δέσμευσης των κρατών μελών, με αποτέλεσμα να υπάρχει πλέον ξεχωριστό ενδιαφέρον για τη σάση που θα τηρήσει στο εξής ο έλληνας νομοθέτης, ιδίως όταν εκκρεμεί η μεταφορά τόσο πρωθυμένων και αμφιλεγόμενων ρυθμίσεων, όσο είναι εκείνες που εισήγαγε πρόσφατα η Ένωση για τη δήμευση (οδηγία 2014/42/ΕΕ).

Τούτη η ιστορική πρόκληση μπροστά στην οποία βρίσκονται όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης, καθώς και τα ίδια τα ενωσιακά όργανα, αποτέλεσε την αιτία για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης. Το κείμενο διαρθρώνεται σε τρία μέρη: το πρώτο αφορά τις προβλέψεις των Συνθηκών που διέπουν την αρμοδιότητα προσέγγισης των ορισμών των εγκλημάτων και των ποινών, στο δεύτερο παρουσιάζεται αναλυτικά η συγκριτική εξέταση των διατάξεων για τους ορισμούς των εγκλημάτων και τις ποινές όλων των νομοθετικών πράξεων που έχει θεσπίσει η Ένωση για την προσέγγιση, ενώ το τρίτο μέρος περιέχει προτάσεις στην κατεύθυνση της ενίσχυσης του δικαιοκρατικού χαρακτήρα των ενωσιακών παρεμβάσεων στο πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Μέσα από την έρευνα αυτή επιχειρείται να προσδιοριστούν σαφέστερα τα όρια της ενωσιακής αρμοδιότητας και, συνεπώς, το περιεχόμενο των αντίστοιχων εθνικών υποχρεώσεων, και να αναδειχθεί η σημασία της ενεργού συμμετοχής των κρατών μελών στο έργο της Ένωσης ως εγγυτών του σεβασμού των θεμελιωδών αρχών του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, τόσο κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης του ενωσιακού δικαίου, όσο και κατά τη μεταφορά του στα εθνικά δίκαια. Παράλληλα, δεδομένης της σύνδεσης μεταξύ των επιλογών του ενωσιακού νομοθέτη και μεγάλου τμήματος της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας, η μελέτη απευθύνεται και στον εφαρμοστή του δικαίου και φιλοδοξεί, μέσω της περιεχόμενης ανάλυσης και πολλαπλής αξιολόγησης των εξεταζόμενων διατάξεων, να αποτελέσει εργαλείο χρήσιμο στην ερμηνεία και την εφαρμογή των εθνικών ποινικών κανόνων που στηρίζονται σε ενωσιακές ρυθμίσεις.

Η μελέτη εκπονήθηκε ως διδακτορική διατριβή στη Νομική Σχολή του Α.Π.Θ., με οικονομική υποστήριξη εκ μέρους του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών. Τον Ιούλιο του 2014 εγκρίθηκε από επιταμελή εξεταστική επιτροπή αποτελούμενη από τους καθηγητές κ. *M. Καιάφα-Γκυπάντη*, *N. Παρασκευόπουλο*, *Αδ. Παπαδαμάκη*, *N. Μπιζιλέκη*, *Στ. Παύλου*, *Θ. Παπακυριάκου* και *Όλγα Τσόλκα*. Ευχαριστώ θερμά όλους τους πιο πάνω καθηγητές για την κρίση τους και τη συμβολή τους στο τελικό πόνημα. Νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω ξεχωριστά τα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής κ. *N. Παρασκευόπουλο* και *Αδ. Παπαδαμάκη* για την καθοδήγηση και το ενδιαφέρον τους, και ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. *M. Καιάφα-Γκυπάντη*, που υπήρξε ο καταλύτης στην εξέλιξη αυτής της εργασίας, από το πρώτο βήμα της μέχρι και το τελευταίο. Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω τους διδάκτορες *M. Παπαϊωάννου*, *B. Πολυζώδου*, *K. Χατζιωάννου* και τους υποψήφιους διδάκτορες *Στ. Τοπάλη*, *Χρ. Λαμπάκη* και *Ελ. Σαρικάκη*, για τη συμμετοχή τους σε συναντήσεις παρουσίασης τμημάτων της μελέτης και για τις σημαντικές παρατηρήσεις τους. Θερμές ευχαριστίες οφείλω επίσης στον καθηγητή κ. *L. Μαργαρίτη* για την τιμητική για μένα ένταξη της διατριβής στη σειρά που διευθύνει και στη Νομική Βιβλιοθήκη για την ανάληψη της έκδοσης. Τέλος, ευχαριστώ από καρδιάς την οικογένειά μου για την πολύπλευρη στήριξή της, και ιδίως τους γονείς μου, που περιέβαλαν με την απόλυτη αγάπη τους τη δύσκολη αυτή προσπάθεια.

Ιούνιος 2015
Α.Γ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	VII
ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	XV

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

I. Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΣΜΩΝ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

1. Εισαγωγή.....	3
2. Θεμελίωση και εξέλιξη της αρμοδιότητας για την προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων και των ποινών	4
2.1. Η αρμοδιότητα για την προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων και των ποινών στο ευρύτερο ενωσιακό θεσμικό πλαίσιο.....	4
2.1.1. Συνθήκη του Μάαστριχτ	4
2.1.2. Συνθήκη του Άμστερνταμ	7
2.1.3. Συνθήκη της Νίκαιας - Νομολογία σχετικά με την ποινική αρμοδιότητα στον πρώτο πυλώνα	11
2.1.4. Συνθήκη της Λισσαβώνας	14
2.2. Τομείς αρμοδιότητας	17
2.2.1. Το θεσμικό πλαίσιο του τρίτου πυλώνα	18
2.2.2. Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο	22
2.3. Η μέθοδος των «ελάχιστων κανόνων»	32
2.3.1. «Ελάχιστοι κανόνες» για τους ορισμούς των εγκλημάτων	33
2.3.2. «Ελάχιστοι κανόνες» για τις ποινές.....	35
2.3.3. Το ευρύτερο περιεχόμενο των «ελάχιστων κανόνων» για τους ορισμούς των εγκλημάτων και τις ποινές	37
2.4. Νομικά εργαλεία	39
2.4.1. Οι κοινές δράσεις και οι συμβάσεις.....	40
2.4.2. Οι αποφάσεις-πλαίσιο	42
2.4.3. Οι οδηγίες	46
2.5. Νομοθετική διαδικασία - στοιχεία δημοκρατικής λειτουργίας της Ένωσης....	48
3. Τελικές παραπρήσεις	59

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ & ΕΡΓΑΛΕΙΑ
ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

II. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΣΜΩΝ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ	
ΜΕ «ΕΛΑΧΙΣΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ»: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ	
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ	
1. Εισαγωγή.....	63
2. Βασικές μέθοδοι διαμόρφωσης των «ελάχιστων κανόνων» της Ένωσης για τους ορισμούς των εγκλημάτων	66
2.1. Υιοθέτηση ορισμών διεθνών συμβάσεων	66
2.1.1. Οι περιπτώσεις υιοθέτησης ορισμών διεθνών συμβάσεων	67
2.1.2. Οι λόγοι υιοθέτησης ορισμών διεθνών συμβάσεων	73
2.1.3. Αξιολόγηση: κριτική στάση του ενωσιακού νομοθέτη ή άκριτη υιοθέτηση των προβλέψεων των διεθνών συμβάσεων;.....	76
2.1.4. Συμπεράσματα	88
2.2. «Ελάχιστοι κανόνες» για τους ορισμούς των εγκλημάτων με παραπομπή στο εθνικό, ενωσιακό ή διεθνές δίκαιο	91
2.2.1. Οι ρωτές παραπομπές και η σημασία τους	92
2.2.2. Το ζήτημα των έμμεσων παραπομπών.....	104
2.2.3. Συμπεράσματα	115
2.3. Τελικές εκτιμήσεις για τις μεθόδους διαμόρφωσης των «ελάχιστων κανόνων» για τους ορισμούς των εγκλημάτων.....	116
3. «Ελάχιστοι κανόνες» και εύρος του αξιοποίου.....	117
3.1. Χαρακτηριστικοί τρόποι διατύπωσης των «ελάχιστων κανόνων» και η σημασία τους για το εύρος του αξιοποίου	118
3.1.1. Παραθετική διατύπωση στοιχείων του εγκλήματος	118
3.1.2. Δόμηση ορισμού στη βάση μιας έννοιας με ευρύ περιεχόμενο.....	125
3.1.3. Ενδιάμεσα συμπεράσματα και εκτιμήσεις	133
3.1.4. «Ελάχιστοι κανόνες» με δυνατότητες «εξαίρεσης»	136
3.1.5. Συμπεράσματα	145
3.2. Η προώθηση της ποινικοποίησης σε πρώιμα στάδια της προσβολής των έννομων αγαθών	146
3.2.1. Αναγωγή προπαρασκευαστικών πράξεων σε τελειωμένα εγκλήματα	148
3.2.2. Οι ειδικές προβλέψεις για την απόπειρα των εγκλημάτων.....	163
3.2.3. Συμπεράσματα	170
3.3. Οι συσχετισμοί μεταξύ των «ελάχιστων κανόνων» και του εύρους του αξιοποίου: τελικές σκέψεις και βάσεις προβληματισμού.....	171

4. Αξιολόγηση των «ελάχιστων κανόνων» υπό το πρίσμα των αρχών και των κανόνων που οριοθετούν την αρμοδιότητα της Ένωσης για προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων	174
4.1. Συστηματοποίηση της αξιολόγησης	174
4.2. Θέσεις και προτάσεις για ένα «ενιαίο εργαλείο καθοδήγησης» της ενωσιακής νομοθετικής διαδικασίας - Αξιολόγηση των «ελάχιστων κανόνων» για τους ορισμούς των εγκλημάτων.....	180
4.2.1. Οι τομείς εγκληματικότητας	182
4.2.2. Η ανάγκη θέσπισης ενωσιακών διατάξεων - η αρχή της επικουρικότητας ...	194
4.2.3. Ποινικοποίηση συμπεριφορών που προσβάλλουν «δικαιώματα ή θεμελιώδη συμφέροντα».....	206
4.2.4. Χρήση των ποινικών κανόνων ως έσχατη λύση (<i>ultima ratio</i>)	242
4.2.5. Η σαφήνεια των «ελάχιστων κανόνων» για τους ορισμούς των εγκλημάτων.....	250
4.2.6. Η αρχή της ενοχής.....	260
4.3. Συμπέρασμα για τα κριτήρια που απορρέουν από τις θεμελιώδεις αρχές του ουσιαστικού ποινικού δικαίου	263
4.4. Συνόψιση των θέσεων και των προτάσεων αναφορικά με το «ενιαίο εργαλείο καθοδήγησης».....	265
5. Γενικά συμπεράσματα και σημεία προβληματισμού.....	269

III. ΟΙ «ΕΛΑΧΙΣΤΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΚΥΡΩΣΕΩΝ

1. Εισαγωγή.....	271
2. Οι μέθοδοι παρέμβασης της Ένωσης στο πεδίο των ποινικών κυρώσεων ..	273
2.1. Ο γενικός τύπος της ενωσιακής παρέμβασης στο πεδίο των ποινικών κυρώσεων	274
2.1.1. Η έννοια των αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών ποινικών κυρώσεων	274
2.1.2. Η σημασία της σύνδεσης αξιόποινων συμπεριφορών με το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις.....	280
2.2. Οι «ελάχιστοι κανόνες» για τις στερητικές της ελευθερίας ποινές	284
2.2.1. Στερητικές της ελευθερίας ποινές που επιτρέπουν την έκδοση ή την παράδοση	285
2.2.2. Προσδιορισμός του ανώτατου ορίου της απειλούμενης στερητικής της ελευθερίας ποινής από την Ένωση	293
2.3. Συμπληρωματικές ποινικές κυρώσεις	320
2.3.1. Δήμευση	321
2.3.2. Διευρυμένη δήμευση στη βάση εκτεταμένων εξουσιών	332
2.3.3. Απαγόρευση άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας	344
2.3.4. Απέλαση	350
2.3.5. Δημοσίευση δικαστικής απόφασης.....	351

2.4. Ενδιάμεσα συμπεράσματα	354
3. Αξιολόγηση των επιλογών της Ένωσης για τις απειλούμενες ποινές ως σταθμίσεων της βαρύτητας των εγκλημάτων.....	355
3.1. Οι αξιολογήσεις αναφορικά με τα προστατευόμενα έννομα αγαθά σε επίπεδο Ένωσης	356
3.2. Εκτιμήσεις για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας.....	366
3.2.1. Ενωσιακές πράξεις που δεν απαιτούν την πρόβλεψη στεροπικών της ελευθερίας ποινών	367
3.2.2. Ενωσιακές πράξεις με αίτημα για στεροπική της ελευθερίας ποινή που επιτρέπει την έκδοση.....	368
3.2.3. Ενωσιακές πράξεις που περιέχουν ρύθμιση για το ανώτατο όριο της στεροπικής της ελευθερίας ποινής	368
3.2.4. Ενωσιακές πράξεις με αίτημα για δυνατότητα έκδοσης και (άλλη) ρύθμιση για το ανώτατο όριο της στεροπικής της ελευθερίας ποινής.....	370
3.2.5. Ενδιάμεσα συμπεράσματα.....	371
3.2.6. Ενωσιακές πράξεις που περιέχουν περισσότερες ειδικές ρυθμίσεις για το ανώτατο όριο της απαιτούμενης στεροπικής της ελευθερίας ποινής	371
3.2.7. Συμπεράσματα	382
4. Γενικά συμπεράσματα και σημεία προβληματισμού.....	383

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΟΥ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

IV. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΑΞΟΝΑ ΤΗΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ	
1. Εισαγωγή.....	393
2. Ειδικά ζητήματα της λειτουργίας των νομικών βάσεων της προσέγγισης με επίκεντρο τους τομείς εγκληματικότητας	394
2.1. Άρθρο 83§1 ΣΛΕΕ: κρίσεις και προτάσεις για τους τομείς εγκληματικότητας που εμπίπτουν στην ενωσιακή αρμοδιότητα	394
2.1.1. Η σχέση των γνωρισμάτων της ιδιαίτερης σοβαρότητας και της διασυνοριακής διάστασης με τους τομείς που προβλέπονται ήδη στο άρθρο 83§1 ΣΛΕΕ	395
2.1.2. Οι ερμηνευτικές προτάσεις αναφορικά με τους τομείς εγκληματικότητας και με τα δύο κρίσιμα γνωρισματά τους	398
2.2. Κρίσεις και προτάσεις για την αρμοδιότητα που θεμελιώνεται στο άρθρο 83§2 ΣΛΕΕ	414

2.2.1. Προτάσεις για πληρέστερη οριοθέτηση της αρμοδιότητας του άρθρου 83§2 ΣΛΕΕ	415
2.2.2. Η σχέση του άρθρου 83§2 ΣΛΕΕ με το άρθρο 83§1 ΣΛΕΕ	422
2.2.3. Το ζήτημα της ύπαρξης «ειδικότερων» νομικών βάσεων εκτός του άρθρου 83§2 ΣΛΕΕ	425
3. «Ελάχιστοι κανόνες» για τους ορισμούς των εγκλημάτων και οριοθέτηση του αξιοποίου.....	436
3.1. Τα θεομικά περιθώρια για τη θεμελίωση μιας εναλλακτικής ερμηνείας της λειτουργίας των «ελάχιστων κανόνων»	436
3.2. Προτάσεις για τη δεσμευτικότητα των «ελάχιστων κανόνων» ως προς το μέγιστο εύρος του αξιοποίου.....	443
3.2.1. Θεωρητικές κατασκευές για τη λειτουργία των «ελάχιστων κανόνων» και ως «μέγιστων»	443
3.2.2. Το κριτήριο της «βελτίωσης της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις» ως εργαλείο περιορισμού της ευχέρειας που συνεπάγονται οι «ελάχιστοι κανόνες» ή αποποιητικοποίησης.....	450
3.3. Αντιπρόταση: αναβάθμιση του επιπέδου σεβασμού των θεμελιωδών αρχών του ουσιαστικού ποινικού δικαίου και των ορίων της αρμοδιότητας της Ένωσης	456
4. Προτάσεις για την προσέγγιση των ποινικών κυρώσεων	460
4.1. Η αφετηρία της προσέγγισης: αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις	461
4.2. Το δεύτερο στάδιο της προσέγγισης: αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές κυρώσεις	462
4.3. Το τρίτο στάδιο: η προσέγγιση των στερητικών της ελευθερίας ποινών.....	463
4.3.1. Σκέψεις σχετικά με τη δεσμευτικότητα των πλαισίων για το ανώτατο όριο των στερητικών της ελευθερίας ποινών	464
4.3.2. Ανάγκη χρήσης του συστήματος προσέγγισης των στερητικών της ελευθερίας ποινών	467
4.3.3. Εναλλακτικές εκδοχές	474
5. Επίλογος: συνόψιση των προτάσεων για ένα δικαιοκρατικό μοντέλο ανάπτυξης του ουσιαστικού ποινικού δικαίου στο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.....	475
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ	483

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΕΙΤΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ

Α. Υποθέσεις ΔΕΕ	491
-------------------------------	------------

Β. Πράξεις δημοσιευμένες στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	493
Γ. Έγγραφα του Συμβουλίου	498
Δ. Έγγραφα της Επιτροπής COM, SEC, SWD.....	498
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Α. Ελληνόγλωσσον	499
Β. Ξενόγλωσσον.....	519
 ΒΑΣΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ 533	

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A. Ελληνικές

απ.-πλ.	απόφαση-πλαισίο
απόφ.	απόφαση
αρ.	αριθμός
Αρμ	Αρμενόπουλος (περιοδικό)
βλ.	βλέπε
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΕΥ	Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις
ΔΠΔ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
ΔΣΠειρ	Δικηγορικός Σύλλογος Πειραιά
ΔιΑ	Δικαιώματα του Ανθρώπου (περιοδικό)
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
έγγρ. Συμβ.	έγγραφο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕ	Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕΔΑ	Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου (περιοδικό)
ΕΕΝ	Ένωση Ευρωπαίων Νομικών
ΕΕΠ	Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων
ΕΕΠΔ	Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου
ΕΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΝοΒΕ	Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΚΕ	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
επ.	επόμενα
επιμ.	επιμέλεια έκδοσης
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΣΔΛ	Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών
Ευρ. Κοιν.	Ευρωπαϊκές Κοινότητες
ΙΔΜΑ	Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΚΔΕΟΔ	Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
v.	νόμος
v.δ.	νομοθετικό διάταγμα
NoB	Νομικό Βίντα (περιοδικό)
οδ.	οδηγία
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠερΔικ	Περιβάλλον και Δίκαιο (περιοδικό)
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠΛΟΥ	Ποινικός Λόγος (περιοδικό)
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
πρβλ.	παράβαλε
ΠΧρ	Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)
σ.	σελίδα
ΣΔΕΥ	Συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΕΚΑΕ	Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας
ΣΕΚΑΧ	Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα
ΣΕΟΚ	Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Συλλ	Συλλογή της Νομολογίας
Συμβ. Ευρ.	Συμβούλιο της Ευρώπης
τιμ.τ.	τιμητικός τόμος
ΤοΣ	Το Σύνταγμα (περιοδικό)
ΥΠΕΡ	Υπεράσπιση (περιοδικό)
υπόθ.	υπόθεση

B. Ξένες

BJCLCJ	Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice (περιοδικό)
CML Rev.	Common Market Law Review (περιοδικό)
CoE	Council of Europe
Crim. L.R.	The Criminal Law Review (περιοδικό)
E.L. Rev.	European Law Review (περιοδικό)
EC	European Community
ECJ	European Court of Justice
ECPI	European Criminal Policy Initiative
ed.	editor
EEC	European Economic Community
EJCCLCJ	European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice (περιοδικό)
EJLR	European Journal of Law Reform (περιοδικό)
ELJ	European Law Journal (περιοδικό)
EPA	European Policy Analysis (περιοδικό)
EPL	European Public Law (περιοδικό)
ERT	Europarättslig Tidskrift (περιοδικό)
EU	European Union
EuCLR	European Criminal Law Review (περιοδικό)
EuConst	European Constitutional Law Review (περιοδικό)
FD	Framework Decision
FILJ	Fordham International Law Journal (περιοδικό)
JCMS	Journal of Common Market Studies (περιοδικό)
JHA	Justice and Home Affairs
JMWP	Jean Monnet Working Paper
MJ	Maastricht Journal of European and Comparative Law (περιοδικό)
MPIfG	Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung
n.c.n.p.s.l.	nullum crimen, nulla poena sine lege
PIF	Protection des Intérêts Financiers

R.I.D.P.	Revue Internationale de Droit Pénal (περιοδικό)
Rev. dr. pén.	Revue de Droit Pénal et de Criminologie (περιοδικό)
RMC	Revue du Marché Commun (περιοδικό)
RTDeur.	Revue Trimestrielle de Droit Européen (περιοδικό)
UE	Union Européenne
UN	United Nations
VUWLR	Victoria University of Wellington Law Review (περιοδικό)
YEL	Yearbook of European Law (περιοδικό)

III. ΟΙ «ΕΛΑΧΙΣΤΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΚΥΡΩΣΕΩΝ

1. Εισαγωγή

Παρατηρήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο ότι η Ένωση ενσωματώνει συχνά στις νομικές της πράξεις περιγραφές αξιόποινων συμπεριφορών που περιέχονται σε διεθνείς συμβάσεις, ακόμη και όταν όλα τα κράτη μέλη της έχουν προσχωρήσει στις τελευταίες, με αποτέλεσμα στις περιπτώσεις αυτές το ενωσιακό ποινικό δίκαιο να ακολουθεί χρονικά και να συνδέεται στενά με τη σχετική διεθνή νομοθεσία. Ως μία από τις βασικές αιτίες της συγκεκριμένης τακτικής προβάλλεται¹ η ιδιαίτερη και ειδικά προβλεπόμενη δυνατότητα της Ένωσης να συμπληρώνει τους κανόνες της για την προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων με «ελάχιστους κανόνες» για την προσέγγιση των ποινών τους. Πράγματι, η προώθηση της καταπολέμησης μιας μορφής εγκληματικότητας με τη μέθοδο της υιοθέτησης του ορισμού ενός εγκλήματος ως κοινού σημείου αναφοράς από περισσότερα κράτη δεν εγκαινιάστηκε από την Ένωση ούτε χρησιμοποιείται αποκλειστικά από αυτή, έστω και αν η δεσμευτικότητα των δικών της προβλέψεων διαφέρει σε σύγκριση με τις υπόλοιπες διεθνείς ρυθμίσεις για την προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων. Μόνο η Ένωση, όμως, θεσπίζει λεπτομερείς κανόνες για τις κυρώσεις που πρέπει να συνοδεύουν τις αξιόποινες συμπεριφορές. Σε ό,τι αφορά, μάλιστα, το περιεχόμενο των εργαλείων του διεθνούς και του ενωσιακού δικαίου, οι κανόνες της Ένωσης για τις κυρώσεις των εγκλημάτων συνιστούν ένα από τα κύρια στοιχεία που διαφοροποιούν το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο το οποίο παράγει η ίδια από εκείνο που διαμορφώνεται στα πλαίσια άλλων διεθνών οργανισμών.

Η προσέγγιση των ποινικών κυρώσεων αποτελεί σημαντικό παράγοντα της λειτουργίας της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις εντός του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η αμοιβαία αναγνώριση δικαστικών αποφάσεων και διαταγών, που έχει αναχθεί πλέον και επίσημα σε θεμέλιο της πιο πάνω μορφής συνεργασίας², προϋποθέτει λογικά ορισμένη προσέγγιση στο επίπεδο των αρχών, των εγγυήσεων και των δομικών κανόνων των δικονομικών συστη-

1. Βλ. ενδεικτικά SEC 1424/2007, σ. 51-54, και την ενόπτη II-2.1.2. σ. 73 επ.

2. Άρθρο 82§1α ΣΛΕΕ. Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης συνδέθηκε με το ποινικό δίκαιο στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (1999), αλλά εντάχθηκε στο πρωτογενές δίκαιο μόλις με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας (2009), διαδραματίζοντας ως τότε έναν καθοριστικό, *αν και μη νομιμοποιημένο* ρόλο. Ο Χ. Μυλωνόπουλος, Κοινοτικό Ποινικό Δίκαιο, ΠΧρ 2010, 162, χαρακτηρίζει αυθαίρετη τη μεταφορά της από τον πρώτο πυλώνα στον τρίτο, και την ονομάζει «εφεύρημα», κανόνα που επιβλήθηκε για να επιλυθούν άμεσα πρακτικά προβλήματα. Ο Γ. Καλφέλης, Το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, 2007, 802 επ., την αποκαλεί «μαγικό μπχανισμό», ο οποίος «επιστρατεύτηκε (και εφευρέθηκε) από τους εμπνευστές του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, για να καλύψει το νομιμοποιητικό κενό υιοθέτησης του τελευταίου, χωρίς να έχει τυπικό έρεισμα στις Συνθήκες ούτε ουσιαστικό έρεισμα στη λειτουργία της Ένωσης. Βλ. και Γ. Ναζίρη,

III. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

μάτων των κρατών μελών. Από την άλλη πλευρά, η κατάργηση του όρου του διπλού αξιοποίου, ο οποίος θεωρήθηκε από την αρχή ως κεντρικό εμπόδιο στην ανάπτυξη της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις³, δεν πρέπει να γίνεται αποδεκτή χωρίς τουλάχιστον να έχει προηγηθεί η ουσιώδης προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων στις εθνικές νομοθεσίες⁴. Ωστόσο, η προσαρμογή των εθνικών ποινικών κανόνων στα όρια ποινών που θέτει για κάθε έγκλημα ο ενωσιακός νομοθέτης καθιστά πρακτικά δυνατή την εφαρμογή των δικονομικών εργαλείων της Ένωσης⁵ ανεξάρτητα από την πορεία της προσέγγισης στους υπόλοιπους τομείς. Γι' αυτόν το λόγο, άλλωστε, συχνά το είδος και το ύψος των ποινικών κυρώσεων στις ενωσιακές πράξεις διαμορφώνεται ακριβώς με βάση το στόχο να εξασφαλιστεί η δυνατότητα εφαρμογής δικονομικών μέτρων στο πλαίσιο του ενιαίου χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Έπειτα, η αρμοδιότητα της Ένωσης *να αξιολογεί η ίδια τη βαρύτητα των αξιόποινων συμπεριφορών που περιγράφει και να υποχρεώνει τους εθνικούς νομοθέτες να συμμορφώνονται με την αξιολόγησή της ισοδυναμεί με σοβαρή επέμβαση στις ποινικές νομοθεσίες των κρατών μελών*. Ενώ αρχικά περιοριζόταν στο αίτημα της πρόβλεψης στις εθνικές νομοθεσίες ποινών που επιτρέπουν την έκδοση, το σύνθετο σύστημα των ποινικών κυρώσεων της Ένωσης ξεπερνά πλέον κατά πολύ τη στοιχειώδη προσέγγιση που το πιο πάνω αίτημα μπορούσε να πετύχει. Ταυτόχρονα, οι ισορροπίες και οι συσχετισμοί μεταξύ των εγκλημάτων που προβλέπονται στο πλαίσιο κάθε έννομης τάξης διαταράσσονται από την εξέλιξη αυτή, με αποτέλεσμα να δοκιμάζεται η αρχή της αναλογικότητας και κα' επέκταση η εσωτερική συνοχή των ποινικών νομοθεσιών των κρατών μελών. Και με δεδομένη την εξάρτηση του ποινικού δικαίου που παράγει η Ένωση από τα εθνικά συστήματα απονομής της δικαιοσύνης, τα προβλήματα που δημιουργούνται στις εθνικές ποινικές νομοθεσίες έχουν τελικά αντίκτυπο στην ενωσιακή έννομη τάξη, όπου επιστρέφουν ως δικά της ελλείμματα.

Στις ενόπτες που ακολουθούν, επιχειρείται η συστηματοποίηση και αξιολόγηση των ρυθμίσεων του παράγωγου ενωσιακού ποινικού δικαίου για τις ποινικές κυρώσεις, με στόχο τη διαπίστωση των χαρακτηριστικών τους, της έκτασης

OLAF - Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή, 2014, 979-981, για τα σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση προβλήματα.

3. Βλ. έγγρ. Συμβ. 9959/99, σημείο 6.
4. Ο Χ. Μυλωνόπουλος, Κοινοτικό Ποινικό Δίκαιο, ΠΧρ 2010, 162-164, υποστηρίζει ότι, λόγω των προβλημάτων και των ατόπων που συνεπάγεται η κατάργηση του όρου του διπλού αξιοποίου χωρίς να έχει προηγηθεί η εναρμόνιση των ποινικών διατάξεων, απαιτείται επαναφορά του όρου, μέχρι τυχόν να επιτευχθεί η εναρμόνιση. Βλ. και τη συνολική κριτική του Γ. Καλφέλη, Έκδοση Ελλήνων Πολιτών, ΠοινΔικ 2007, 1188 επ., ο οποίος θέτει ως όρο για την εξέλιξη της δικονομικής ενοποίησης την ουσιαστική πρόσοδο της πολιτικής ενοποίησης της Ένωσης.
5. Από τη μέγιστη απειλούμενη ποινή εξαρτάται λ.χ. η έκδοση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (άρθρο 2 απ.-πλ. 2002/584/ΔΕΥ), η εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεικτικών στοιχείων (άρθρο 3 απ.-πλ. 2003/577/ΔΕΥ), η αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δήμευσης (άρθρο 6 απ.-πλ. 2006/783/ΔΕΥ).

III-2. ΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΙΣ ΠΟΙΝΕΣ

που πραγματικά καταλαμβάνουν, της λειτουργίας τους και τελικά των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών τους. Τα συγκεκριμένα ζητήματα εξετάζονται μέσα από την αναλυτική παρουσίαση των ποινικών κυρώσεων και της σημασίας της σύνδεσης ορισμένης αξιόποινης συμπεριφοράς με μία ή περισσότερες ποινικές κυρώσεις, καθώς και των εκτιμήσεων της Ένωσης για τη βαρύτητα των προσβολών που περιγράφει και επιθυμεί να αντιμετωπιστούν και, συνεπώς, την αξία των αγαθών που αποβλέπει να προστατεύσει. Σε αντίθεση με τη μελέτη των «ελάχιστων κανόνων» για τους ορισμούς των εγκλημάτων, εδώ εξετάζονται οι επιλογές της Ένωσης όχι μόνο κατά το ισχύον δίκαιο (: ενωσιακές οδηγίες, κοινοτικές οδηγίες, ισχύουσες ακόμη αποφάσεις-πλαίσιο), αλλά συχνά και σύμφωνα με πράξεις που έχουν αντικατασταθεί ή και τα συμβατικά εργαλεία του τρίτου πυλώνα, επειδή σε κάποιες περιπτώσεις αυτό κρίνεται απαραίτητο για την πληρέστερη αντίληψη του τρόπου λειτουργίας ενός τύπου ποινικής κύρωσης ή του τρόπου αξιοποίησης των διαφορετικών τύπων ποινικών κυρώσεων από την Ένωση.

2. Οι μέθοδοι παρέμβασης της Ένωσης στο πεδίο των ποινικών κυρώσεων

Ιστορικά, οι ενωσιακοί κανόνες αναφορικά με τις ποινές εξελίχθηκαν στο πέρασμα του χρόνου ανάλογα με το ισχύον κάθε φορά πρωτογενές δίκαιο. Αρχικά, οι πράξεις διεθνούς δικαίου που υιοθετήθηκαν με βάση τη Συνθήκη του Μάαστριχτ χρησιμοποιούσαν το αίτημα για πρόβλεψη από τα κράτη μέλη αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών ποινικών κυρώσεων, καθώς και στερητικών της ελευθερίας ποινών που επιτρέπουν την έκδοση. Με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ και τη θεμελίωση του στόχου για έναν ενιαίο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, η Ένωση απέκτησε την αρμοδιότητα να προωθεί ειδικότερα και την προσέγγιση των ποινών. Έτσι, από το 1998 ως το 2003, για ορισμένα εγκλήματα καθόριζε επίσης την τιμή που έπρεπε κατ' ελάχιστο να έχει το ανώτατο όριο της απειλούμενης στα εθνικά δίκαια στερητικής της ελευθερίας ποινής. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, το Συμβούλιο επεξεργαζόταν τη διαμόρφωση ενός συστήματος για την προσέγγιση των ποινών, το οποίο τελικά υιοθέτησε το 2003 και χρησιμοποίησε ανελλιπώς ως την κατάργηση του τρίτου πυλώνα. Το σύστημα αυτό αποτελείται κυρίως από διαφορετικής βαρύτητας επίπεδα ποινών και στηρίζεται στη χρήση για κάθε περιγραφόμενη από την Ένωση αξιόποινη συμπεριφορά ενός πλαισίου τιμών που επιτρέπει στους εθνικούς νομοθέτες να επιλέγουν μία τιμή εντός του χρησιμοποιούμενου κάθε φορά πλαισίου για το ανώτατο όριο της απειλούμενης στερητικής της ελευθερίας ποινής. Στο ισχύον θεσμικό καθεστώς, η Ένωση αντιμετωπίζει πλέον το πιο πάνω σύστημα μάλλον ως σημείο αφετηρίας των ρυθμίσεων της για τις ποινές. Παραπέρα, ανάλογα με τις περιστάσεις, συνδέει τα εγκλήματα που περιγράφει και με διάφορες άλλες κυρώσεις, όπως η δίμευση και η απαγόρευση άσκησης δραστηριότητας, οι οποίες επιβάλλονται επιπρόσθετα με τα προηγούμενα είδη ποινών.

III. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

Συνολικά, λοιπόν, στις ενωσιακές πράξεις που έχουν θεσπιστεί για την προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων και των κυρώσεών τους εμφανίζονται τρεις κατηγορίες παρέμβασης στο πεδίο της προσέγγισης των ποινών:

- το αίτημα για πρόβλεψη από τα κράτη μέλη αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών ποινικών κυρώσεων, οι οποίες αποτελούν ένα γενικό τύπο ποινικών κυρώσεων, καθώς στις εθνικές νομοθεσίες ενδέχεται τελικά μεταφερθούν ως οποιασδήποτε μορφής ποινική κύρωση φέρει τα συγκεκριμένα γνωρίσματα·

- το αίτημα για πρόβλεψη στερητικών της ελευθερίας ποινών, οι οποίες συνιστούν τις μόνες κύριες ποινές του ενωσιακού δικαίου και βασικό μέσο για την προώθηση της προσέγγισης των εθνικών νομοθεσιών, αφού μέχρι σήμερα δεν απειλούνται χρηματικές ποινικές κυρώσεις για τα φυσικά πρόσωπα και οι κυρώσεις που προβλέπονται για τα νομικά πρόσωπα δε χρειάζεται να είναι ποινικές·

- το αίτημα για πρόβλεψη συμπληρωματικών ποινικών κυρώσεων, οι οποίες κατά κανόνα εφαρμόζονται με βάση τα ισχύοντα στις εθνικές έννομες τάξεις, χωρίς να λείπουν, πάντως, και ορισμένες επεμβάσεις της Ένωσης για τον καθορισμό των όρων εφαρμογής τους.

2.1. Ο γενικός τύπος της ενωσιακής παρέμβασης στο πεδίο των ποινικών κυρώσεων

2.1.1. Η έννοια των αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών ποινικών κυρώσεων

Σε μία από τις πιο καθοριστικές αποφάσεις για την εξέλιξη του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης, την απόφαση στην υπόθεση 68/88⁶, το ΔΕΕ συνέδεσε την αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου με το καθήκον πίστης⁷ του άρθρου 5 ΣΕΟΚ, την αρχή της εξομοίωσης⁸ και την υποχρέωση των κρατών μελών να απειλούν για τις παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου κυρώσεις αποτελεσματικές,

6. Απόφ. της 21.9.1989. Σχετικά με την απόφαση βλ. X. Μυλωνόπουλο, Η επίδραση του κοινοτικού δικαίου στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, ΥΠΕΡ 1991, 1067, H. G. Sevenster, Criminal law and EC law, CML Rev. 1992, 50-51, C. Harding, The Chimera of 'Effective' Enforcement, MJ 1997, 9, 17, τον ίδιο, Exploring the intersection of European law and national criminal law, E.L. Rev. 2000, 380-382, M. Delmas-Marty, The EU and Penal Law, ELJ 1998, 89-90, 104-105, L. Ferola, Emerging challenges of transnational crime, MJ 2000, 374-375, E. Herlin-Karnell, Commission v. Council, EPL 2007, 75, την ίδια, The Constitutional Dimension of European Criminal Law, 2012, 16-18, J. Pradel, G. Corstens, G. Vermuelen, Droit pénal européen, 2009, 681-684, S. Miettinen, Criminal Law and Policy in the EU, 2013, 13, 106, 118, 132-133.

7. Βλ. την εξέλιξη του σε αρχή της καλόπιστης συνεργασίας στο άρθρο 4§3 ΣΕΕ.

8. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτυπώθηκε και στο πρωτογενές δίκαιο ειδικά για την καταπολέμηση της απάτης - άρθρο 209Α ΣΕΚ (βλ. Ο. Τσόλκα, Ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής, 1994, 198-199) και πλέον άρθρο 325§2 ΣΛΕΕ.

III-2.1. Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

αποτρεπτικές και αναλογικές⁹. Έκτοτε, η συγκεκριμένη σύνθεση αρχών και εννοιών αναφορικά με τις κυρώσεις εδραιώθηκε στο κοινοτικό δίκαιο, ενώ οι ιδιότητες της αποτελεσματικότητας, της αποτρεπτικότητας και της αναλογικότητας μεταφέρθηκαν και στον τρίτο πυλώνα ως χαρακτηριστικά των ποινικών κυρώσεων.

Ειδικότερα, το ΔΕΕ, συνδέοντας τις αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές κυρώσεις με το «καθήκον πίστης», επιχείρησε να δεσμεύσει τα κράτη μέλη να τιμωρούν τις παραβάσεις των κοινοτικών κανόνων ακόμη και στις περιπτώσεις που η Κοινότητα δεν προέβλεπε συγκεκριμένες κυρώσεις. Με άλλα λόγια, όπως προκύπτει και από την κατασκευή της αρχής της εξομοίωσης, απότερος στόχος αυτής της μορφής κυρώσεων υπήρξε να καταπολεμηθεί η αδιαφορία των κρατών μελών απέναντι στις παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου και στα κοινοτικά συμφέροντα. Γι' αυτόν το λόγο, τα δύο πρώτα χαρακτηριστικά των κυρώσεων αποσκοπούν στην εξασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου προστασίας στο εσωτερικό των εθνικών έννομων τάξεων, ενώ το τρίτο καθιστά σαφές ότι δεν επιδιώκονται τυχόν υπερβολικές αντιδράσεις των εθνικών νομοθετών, οι οποίες, άλλωστε, ενδέχεται να δυσχεραίνουν την ανάπτυξη των ενωσιακών πολιτικών.

Στο πεδίο του ποινικού δικαίου, το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις καταρχήν ισχύει όταν καταγράφεται στο παράγωγο ενωσιακό δίκαιο. Κεντρικός στόχος των ενωσιακών οργάνων στις πρώτες πράξεις στις οποίες το χρησιμοποίησαν υπήρξε η εδραίωση της δυνατότητας της Ένωσης να υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ποινικοποιούν συμπεριφορές. Και έκτοτε, όμως, το πιο πάνω αίτημα συνδέεται κυρίως με την εξασφάλιση της ποινικοποίησης και δεν υπορετεί με άλλον τρόπο την προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών μεταξύ τους, αφού κάθε κράτος μέλος μπορεί να επιλέξει διαφορετικό είδος και ύψος ποινικών κυρώσεων.

Παραπέρα, το ακριβές περιεχόμενο της υποχρέωσης που γεννά για τους εθνικούς νομοθέτες το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις δεν προσδιορίστηκε από τα ενωσιακά όργανα· ακόμη και το Συμβούλιο στις εργασίες του για την προσέγγιση των ποινών φαίνεται πως θεωρούσε το νόημα της φράσης δεδομένο¹⁰. Η πρώτη απόπειρα μιας συνοπτικής περιγραφής έγινε μόλις το 2011 από την Επιτροπή στην ανακοίνωση COM 2011/573¹¹. Η κατάσταση αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες κυρώσεις συνδέονται με ευρεία ελευθερία επιλογής των εθνικών νομοθετών, οι οποίοι θεωρούνται περισσότερο κατάλληλοι να αξιολογούν τι είναι αποτελεσματι-

9. Βλ. σκέψη 24 στην απόφ. της 21.9.1989.

10. Παρόμοια είναι η κατάσταση και σε κείμενα του Συμβ. Ευρ.

11. Πρόκειται για την ανακοίνωση που αξιοποιείται στο «ενιαίο εργαλείο καθοδήγησης» στην ενότητα II.4. Οι ορισμοί αποτελούν αντιγραφή και προσαρμογή των ορισμών της Επιτροπής για τις αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές κυρώσεις στην Ανακοίνωσή της «Ένσχουσ των καθεστώτων επιβολής κυρώσεων στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών» (COM 2010/716, σ. 6).

III. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

κό, αποτρεπτικό και αναλογικό στο πλαίσιο κάθε έννομης τάξης. Είναι χαρακτηριστικό ότι το έγγραφο του Συμβουλίου για το σύστημα προσέγγισης των ποινών αναφέρει: «σε ορισμένες περιπτώσεις, αρκεί ενδεχομένως να προβλεφθεί ότι τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι οι σχετικές αξιόποινες πράξεις τιμωρούνται με αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές ποινικές κυρώσεις και να αφεθεί σε κάθε κράτος μέλος ο καθορισμός του επιπέδου των κυρώσεων». Η ίδια αντίληψη ίσχυε, εξάλλου, και για τις αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές κυρώσεις του πρώτου πυλώνα. Ανάλογη υπόρξει και η στάση του ΔΕΕ σε περιπτώσεις στις οποίες κλήθηκε να κρίνει αν οι κυρώσεις που προβλέπονταν από τους εθνικούς νομοθέτες για την παράβαση κανόνων του κοινοτικού δικαίου είχαν όντως τις απαιτούμενες ιδιότητες¹². Σε κάθε περίπτωση, όμως, χωρίς να αμφισβητείται η ευχέρεια επιλογής των εθνικών νομοθετών, η σύνδεση μιας συμπεριφοράς με αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις δεν εξισώνεται πλήρως με απλή υποχρέωση ποινικοποίησης¹³, καθώς οι κυρώσεις που επιλέγονται πρέπει να είναι ποινικές και να φέρουν τα τρία κρίσιμα γνωρίσματα¹⁴.

Αναζητώντας τη σημασία των τριών χαρακτηριστικών, χρήσιμη βάση εκκίνησης προσφέρουν οι σχετικές τοποθετήσεις γενικών εισαγγελέων του ΔΕΕ στον πρώτο πυλώνα, οι οποίοι επιχείρουν να προσεγγίσουν τη γενική μορφή των κυρώσεων. Σε κάποιες από τις προτάσεις τους χρησιμοποιούνται έννοιες που λίγο συμβάλλουν στην ασφαλή οριοθέτηση της ευχέρειας των κρατών μελών¹⁵. Οι ορισμοί είναι ακριβέστεροι και κατάλληλοι να συνδεθούν και με τις ποινικές κυρώσεις. Ειδικότερα, λοιπόν, η ποινική κύρωση που συνοδεύει ορισμένη συμπεριφορά θεωρείται κατά το ενωσιακό δίκαιο αποτρεπτική, όταν αποθαρρύνει τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται από την τέλεση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς. Σε γνωμοδοτήσεις προς το ΔΕΕ, γενικοί εισαγγελέις του χαρακτηρίσαν αποτρεπτική μια κύρωση που «εμποδίζει τους ιδιώτες να παραβούν τους σκοπούς και τις ρυθμίσεις του κοινοτικού δικαίου»¹⁶ και είναι «επαρκώς αυστηρή»¹⁷. Συνεπώς, η ιδιότητα της αποτρεπτικότητας προκύπτει ιδίως από την απειλή της ποινής στο νόμο, αφορά το στάδιο πριν από την τέλεση μιας αξιόποινης συ-

12. Βλ. ενδεικτικά τις υποθ. 299/86 (απόφ. της 25.2.1988, σκέψη 18), C-7/90 (απόφ. της 2.10.1991, σκέψη 11) και C-29/95 (απόφ. της 23.1.1997, σκέψη 24).

13. Στις ενωσιακές πράξεις υπάρχουν και ρητές υποχρεώσεις ποινικοποίησης που δε συνοδεύονται με πρόβλεψη για ορισμένη ποινή - βλ. τα άρθρα 6§2 και 7 της οδ. 2011/93/ΕΕ (και άρθρα 3 PIF, 7 πρωτοκόλλου PIF για δωροδοκία, 2 και 12§1 πρωτοκόλλου PIF για ξέπλυμα, 6 σύμβασης για δωροδοκία).

14. G. Corstens, J. Pradel, European Criminal Law, 2002, 513.

15. Οι όροι έχουν ερμηνευτεί π.χ. με κριτήριο τον επιδιωκόμενο σκοπό - βλ. σκέψη 8 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέως της 5.12.1989 στην υπόθ. C-326/88, COM 2011/573, σ. 11 (η σύνδεση μάλλον οφείλεται στο γεγονός ότι οι στόχοι των Συνθηκών αποτελούσαν αυτοτελείς νομικές βάσεις κατά το άρθρο 5§1 ΣΕΚ).

16. Σκέψη 89 των προτάσεων της γενικής εισαγγελέως της 14.10.2004, για τις υποθ. C-387/02, C-391/02 και C-403/02, απόφ. της 3.5.2005.

17. Σκέψη 8 των προτάσεων για την υπόθ. C-326/88.

III-2.1. Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

μπεριφοράς και συνδέεται με τους σκοπούς της γενικής πρόληψης. Συγκρινόμενες με τα υπόλοιπα είδη κυρώσεων, οι ποινές, οι οποίες προσβάλλουν εντονότερα τα σημαντικότερα αγαθά των προσώπων, τόσο με τις έννομες συνέπειές τους όσο και με τη διαδικασία που προηγείται της επιβολής τους, αποτελούν σε αφηρημένο επίπεδο τις πλέον αποτρεπτικές κυρώσεις¹⁸. Όταν ο ενωσιακός νομοθέτης αφαιρεί από τα κράτη μέλη την επιλογή του είδους και τα υποχρεώνει να θεσπίσουν ποινικές κυρώσεις, τότε η αποτρεπτικότητα εμφανίζεται ως χαρακτηριστικό των αυστηρών ποινών¹⁹.

Βέβαια, για να επιτευχθούν οι στόχοι της γενικής πρόληψης, μια κύρωση δεν αρκεί να απειλείται στο νόμο, αλλά πρέπει να επιβάλλεται πραγματικά στους δράστες των παραβάσεων. Στο σημείο αυτό, η αποτρεπτικότητα συμπλέκεται με την αποτελεσματικότητα²⁰. Αναφορικά με την έννοια της τελευταίας, ενδεικτική είναι η τοποθέτηση γενικής εισαγγελέως του ΔΕΕ στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-387/02, C-391/02 και C-403/02 ότι «αποτελεσματική είναι μία ρύθμιση περί επιβολής κυρώσεων εφόσον δεν καθιστά πρακτικά αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την επιβολή των προβλεπόμενων κυρώσεων»²¹. Στο πλαίσιο των πιο πάνω υποθέσεων, εξετάστηκε μεταξύ άλλων η συμβατότητα με το κοινοτικό δίκαιο διάταξης ιταλικού νόμου, η οποία μείωνε την ανώτατη απειλούμενη στερητική της ελευθερίας ποινή για την πράξη της «παροχής ψευδών στοιχείων περί της εταιρίας» από τα πέντε χρόνια στον ενάμιση χρόνο, καθιστώντας το έγκλημα από πλημμέλημα πταίσμα κατά τις διακρίσεις του ιταλικού ποινικού δικαίου, με αποτέλεσμα τη μείωση και του χρόνου παραγραφής του²². Η εισαγγελέας υποστήριξε²³ ότι, αν και δεν αμφισβητείται η αξία του θεσμού της παραγραφής, αφού υπηρετεί την ασφάλεια δικαίου, που αναγνωρίζεται ως αρχή και του κοινοτικού δικαίου, ωστόσο, οι κανόνες περί παραγραφής δεν μπορούν να ματαιώνουν την αποτελεσματικότητα και την αποτρεπτικότητα των προβλεπόμενων κυρώσεων. Υπολογίζοντας, λοιπόν, τη διάρκεια του χρόνου παραγραφής, το χρονικό σημείο έναρξης αυτού, τους λόγους αναστολής και διακοπής του και το χρόνο που υπό

18. Η ιδιότητα της αποτρεπτικότητας αποτελεί καθιερωμένο στοιχείο της ποινικής θεωρίας - N. Παρασκευόπουλος, σε Ποινολογία, 2005, 33-35, N. Μπιζιλέκης, στο Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2008, 15-16, C. Harding, The Chimera of 'Effective' Enforcement, MJ 1997, 9-10.
19. N. Παρασκευόπουλος, σε Ποινολογία, 2005, 30. Η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της (COM 2011/573) ορίζει ως αποτρεπτικές τις κυρώσεις που «συνιστούν ικανό αποτρεπτικό παράγοντα για ενδεχόμενους μελλοντικούς δράστες». O A. Klip, European Criminal Law, 2009, 72-73, συχολιάζει ότι η επιδιωκόμενη αποτρεπτικότητα είναι σχετική, καθώς δε θα μπορούσε να απαιτηθεί από τους εθνικούς νομοθέτες να απειλούν ποινές που εξασφαλίζουν ότι το έγκλημα δε θα τελείται πα.
20. Σκέψη 89 των προτάσεων για τις υποθ. C-387/02, C-391/02 και C-403/02.
21. Σκέψη 88 των προτάσεων. Έτσι αποδίδει τη σημασία της αποτελεσματικότητας και η E. Herlin-Karnell, Commission v. Council, EPL 2007, 77. Στο Πράσινο Βιβλίο της Επιτροπής COM 2004/334, η αποτελεσματικότητα κρίνεται με βάση το αν η κύρωση πράγματι εκτελείται και αν η εκτέλεση έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα.
22. Σκέψεις 16-21 των προτάσεων.
23. Σκέψεις 106-111 και 170, αρ. 4 των προτάσεων.

III. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

κανονικές συνθήκες απαιτείται για τις έρευνες και τη διεξαγωγή της δικαστικής διαδικασίας, πρότεινε να αξιολογηθεί η ρύθμιση περί παραγραφής για το συγκεκριμένο έγκλημα ως μη συμβατή με την υποχρέωση για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές κυρώσεις, και προφανώς (με βάση τον ορισμό που η ίδια είχε δώσει) κυρίως με το πρώτο από τα κρίσιμα γνωρίσματα, καθώς λόγω αυτής της ρύθμισης η επιβολή κυρώσεων στην πράξη έπρεπε να μην αναμένεται καθόλου ή να αναμένεται σπάνια²⁴. Στο ίδιο πνεύμα, ως αποτελεσματικά έχουν εκτιμηθεί μέτρα που δημιουργούν «αξιόπιστη πιθανότητα να διατρέχουν» οι παραβάτες «σημαντικό κίνδυνο να εντοπισθούν και να υποστούν κυρώσεις»²⁵.

Πρόκειται, επομένως, για μια στενή ερμηνεία του όρου, που καλύπτει το στάδιο μετά την τέλεση μιας αξιόποινης συμπεριφοράς και αφορά την πρακτική δυνατότητα επιβολής των κυρώσεων και γενικότερα εφαρμογής του δικαίου²⁶. Υιοθετώντας αυτή την ερμηνεία, και σε αντίθεση με ό,τι παρατηρήθηκε για την αποτρεπτικότητα, δεν μπορεί να θεωρείται σε όλες τις περιπτώσεις ως δεδομένην π υπέρτερη αποτελεσματικότητα των ποινικών έναντι των άλλων ειδών κυρώσεων. Ωστόσο, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η εξέλιξη της αστυνομικής και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις έχει προσδώσει νέες διαστάσεις στην αποτελεσματικότητα του ποινικού δικαίου, όπως αυτή ορίστηκε εδώ, καθώς η απειλή κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα ενεργοποιεί πλέον μια σειρά ενωσιακών δικονομικών εργαλείων, με βάση τα οποία είναι ενδεικτικά δυνατό υπόκοος ενός κράτους μέλους της Ένωσης να υφίσταται την εκτέλεση αποφάσεων και διαταγών δικαστικών αρχών άλλου κράτους μέλους ή την εμπλοκή του σε ποινικές διαδικασίες που διεξάγονται σε άλλα κράτη μέλη. Όσον αφορά το ερώτημα ποια απειλούμενη ποινή είναι πιο αποτελεσματική, δηλαδή ποια έχει τις πιο πολλές πιθανότητες να επιβάλλεται τελικά στους δράστες, η απάντηση επίσης δεν είναι απλή, αλλά εξαρτάται από περισσότερους παράγοντες σε κάθε έννομη τάξη. Αντιλαμβάνεται, πάντως, κανείς ότι η αποτελεσματικότητα αυτής της μορφής ανακόπτεται από ρυθμίσεις για διαδικαστικές εγγυήσεις, που ενδέχεται να συνεπάγονται λ.χ. την ακυρότητα μιας διαδικασίας, και ρυθμίσεις για δικαιώματα που έχουν τη δυνατότητα να αντιτάσσουν στις διωκτικές αρχές τα πρόσωπα κατά των οποίων στρέφονται τα κατασταλτικά μέτρα.

-
24. Το ΔΕΕ αναγνώρισε ότι οι εθνικοί νομοθέτες είχαν την υποχρέωση να θεσπίσουν αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές κυρώσεις, όμως για την αξιολόγηση του αν οι εθνικές ρυθμίσεις είχαν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά παρέπεμψε στα δικαστήρια που είχαν υποβάλει τα ερωτήματα (βλ. σκέψεις 53-65 και 72).
 25. Σκέψη 39 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέως της 29.4.2004, υπόθ. C-304/88, απόφ. της 5.7.1990.
 26. Στην υπόθ. C-176/03, ο γενικός εισαγγελέας συνέδεσε την αποτελεσματικότητα με την ύπαρξη επαρκών διαδικαστικών προθεσμιών για την άσκηση αγωγών προς υπεράσπιση δικαιωμάτων (σκέψη 45 των προτάσεων της 26.5.2005). βλ. και A. Klip, European Criminal Law, 2009, 71 (": αφού η αποτελεσματικότητα διακρίνεται από την αποτρεπτικότητα, φαίνεται πως αναφέρεται στη δυνατότητα του συστήματος να απαντά στις προσβολές του ενωσιακού δικαίου").

III-2.1. Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

Συνεπώς, η επιδίωξη της αποτρεπτικότητας και της αποτελεσματικότητας των ποινικών κυρώσεων θα μπορούσε συνολικά να ευνοεί την επιλογή ιδιαίτερα υψηλών ποινών που συνδέονται με εκπώσεις στην προστασία των πιο πάνω δικαιωμάτων. Όρια σε μια τέτοια αυστηροποίηση των ποινικών νομοθεσιών των κρατών μελών θέτει η τρίτη απαιτούμενη από την Ένωση ιδιότητα των ποινικών κυρώσεων. Η λειτουργία της αναλογικής κύρωσης ως αντισταθμίσματος στην αποτελεσματική και, ιδίως, την αποτρεπτική κύρωση καταγράφεται ήδη σε μία από τις παλιότερες προτάσεις, όπου ο γενικός εισαγγελέας τόνισε ότι οι κυρώσεις πρέπει να είναι «επαρκώς αυστηρές, όχι όμως δυσανάλογες προς τον επιδιωκόμενο σκοπό»²⁷. Στις προτάσεις για την υπόθεση C-176/03, ο γενικός εισαγγελέας όρισε για τις *stricto sensu* κυρώσεις, στις οποίες περιέλαβε τις ποινικές, ότι η έντασή τους «πρέπει να ποικίλει ανάλογα με τη σημασία του βλαπτούμενου έννομου αγαθού και της κοινωνικής απαξίας της εγκληματικής συμπεριφοράς»²⁸. Αντίστοιχος είναι και ο ορισμός στην ανακοίνωση της Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία «αναλογικότητα σημαίνει ότι η κύρωση πρέπει να είναι ευθέως ανάλογη της σοβαρότητας της αξιόποινης συμπεριφοράς και των συνεπειών της και ότι δεν πρέπει να υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του εν λόγω στόχου»²⁹. Η συγκεκριμένη προσέγγιση της αναλογικότητας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Καταρχάς, τοποθετεί το όριο για τη διαμόρφωση της αυστηρότητας της απειλούμενης ποινής στη βαρύτητα των επιμέρους στοιχείων του εγκλήματος, δηλαδή στην αξιολόγηση σε αφρρημένο επίπεδο του προστατευόμενου έννομου αγαθού και των συστατικών του ορισμού του εγκλήματος που τυποποιεί την προσβολή³⁰. Έπειτα, για την πιο πάνω αξιολόγηση απευθύνεται στον εθνικό νομοθέτη και ειδικότερα στις αποτυπωμένες σε ποινικές διατάξεις εκτιμήσεις του σχετικά με την αντιμετώπιση αντίστοιχων στοιχείων των εγκλημάτων στο εσωτερικό της έννομης τάξης του. Έτσι, η ποινή που θα απειληθεί για την περιγραφόμενη στην ενωσιακή πράξη αξιόποινη συμπεριφορά θα πρέπει να συνεπάγεται την ομαλή ένταξη τούτης στην *εθνική κλίμακα αξιολόγησης* των προσβολών των έννομων αγαθών³¹.

27. Σκέψη 8 των προτάσεων για την υπόθ. C-326/88. Σύμφωνα με τον A. Klip, European Criminal Law, 2009, 72-73, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η τέλεση ενός εγκλήματος αποτελεί απόδειξη πως η ποινή που απειλήθηκε γι' αυτήν ήταν ανεπαρκώς αποτρεπτική· η αναλογικότητα αποκλείει τέτοιες ακραίες θέσεις.
28. Σκέψεις 44-46 των προτάσεων.
29. COM 2011/573. Βλ. και σκέψη 17 του προοιμίου της οδ. 2014/62/ΕΕ: «Τα επίπεδα των κυρώσεων θα πρέπει να είναι αποτελεσματικά και αποτρεπτικά, ώστόσο δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν τα όρια της αναλογικότητας προς τα αδικήματα».
30. A. Klip, European Criminal Law, 2009, 72.
31. Την ίδια άποψη εκφράζει ως προς τις υπόλοιπες ιδιότητες των κυρώσεων ο γενικός εισαγγελέας του ΔΕΕ (28.6.2005, υπόθ. C-440/05, απόφ. της 23.10.2007): «107. [...] η αυστηρότητα μιας ποινικής κυρώσεως, η αποτελεσματικότητα και η αποτρεπτικότητά της δεν μπορούν να αποσπαστούν από τις λοιπές ποινικές κυρώσεις τις οποίες προβλέπει η εθνική νομοθεσία ούτε από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι κυρώσεις σε συγκεκριμένο κράτος μέλος ως μέσο καταστολής».

III. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

Επομένως, η αναλογικότητα δίνει ουσιαστικά το μέτρο για τη διαμόρφωση της απειλούμενης ποινικής κύρωσης. Επειδή, όμως, η αποτελεσματικότητα και, ιδίως, η αποτρεπτικότητα, που λειτουργούν κατεξοχήν προστατευτικά για τα έννομα αγαθά, ωθούν κατά κανόνα το είδος της ποινής, το ύψος της και τις λοιπές ρυθμίσεις με τις οποίες συνδέεται προς την αυστηρότητα, η αναλογικότητα δρα τελικά αντίρροπα προς τις άλλες ιδιότητες, ως φραγμός και ως εγγύηση της ελευθερίας των προσώπων στα οποία απευθύνεται η απειλή της ποινής. Συναφώς, θα μπορούσε κανείς να αποδώσει το συσχετισμό μεταξύ των τριών κρίσιμων ιδιοτήτων των ποινικών κυρώσεων με τη σκέψη ότι, για να είναι αποτρεπτική μια απειλούμενη ποινή, και άρα να ανταποκρίνεται στον κεντρικό της στόχο, δε χρειάζεται μόνο να είναι επαρκώς αυστηρή και να εφαρμόζεται πράγματι στο πλαίσιο μιας έννομης τάξης, αλλά πρέπει ταυτόχρονα να είναι δίκαιη με βάση το σύστημα αξιών που ισχύει στο ίδιο πλαίσιο. Η διαμόρφωση από τον εθνικό νομοθέτη της απειλούμενης ποινής για έγκλημα περιγραφόμενο από την Ένωση σύμφωνα με τις πιο πάνω κατευθύνσεις συνιστά συμμόρφωση με το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις και, συνεπώς, συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα του ενωσιακού δικαίου με την ευρεία της έννοια, δηλαδή στην επίτευξη των στόχων των Συνθηκών αναφορικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας³².

2.1.2. Η σημασία της σύνδεσης αξιόποινων συμπεριφορών με το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις

Οι αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις ζητούνται σχεδόν από όλες τις νομοθετικές πράξεις που έχουν υιοθετηθεί μέχρι σήμερα για την προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων, εκτός από εκείνες για το ξέπλυμα, τη συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση και τη σεξουαλική κακοποίηση κ.λπ. παιδιών, όπου προβλέπονται απευθείας στερητικές της ελευθερίας ποινές. Κατά τη διάρκεια της ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ, οι συμβάσεις και τα πρωτόκολλα που υιοθετήθηκαν συνέδεαν τις αξιόποινες πράξεις³³ βασικά με αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις και κατ' εξαίρεση με την υποχρέωση θεμελίωσης της δυνατότητας έκδοσης³⁴. Μετά την εγκαίνιαση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και την έναρξη των προσπαθειών προσέγγισης των εθνικών νομοθεσιών, το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινές συναντάται συνήθως μόνο του (: χωρίς άλλο, πιο συγκεκριμένο αίτημα) στις περιπτώσεις που η Ένωση αναφέρεται στη συμμετοχή και στην απόπειρα εγκλημάτων· κατά τα λοιπά, το εν λόγω τρίπτυχο αποδίδει τα

32. Ο C. Harding, *The Chimera of 'Effective' Enforcement*, MJ 1997, 15-21, μελετά στο πλαίσιο της αποτελεσματικότητας την αναλογικότητα, την αποτρεπτικότητα και τις αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών.

33. Βλ. άρθρα 1§§1,3 και 2§1 PIF, άρθρα 2, 3 και 5§1 πρωτοκόλλου PIF για δωροδοκία, άρθρα 2, 3 και 5§1 σύμβασης για δωροδοκία.

34. Για τις σοβαρές περιπτώσεις απάτης και δωροδοκίας.

III-2.1. Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

γενικά χαρακτηριστικά των στεροπικών της ελευθερίας ποινών που προσδιορίζονται από την Ένωση. Έτσι, με την εξέλιξη της προσέγγισης των ποινικών νομοθεσιών των κρατών μελών, η πρόβλεψη για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινές στις ενωσιακές πράξεις μοιάζει ενδεχομένως να επαναλαμβάνεται τυπικά.

Οστόσο, η τελευταία εκτίμηση δεν είναι ορθή. Η Ένωση εξακολούθησε και μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ, παράλληλα με την προσέγγιση, να συνοδεύει ορισμένες αξιόποινες συμπεριφορές μόνο με το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις. Οι συμπεριφορές αυτές μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις κατηγορίες.

Α. Καταρχάς, ο εξεταζόμενος γενικός τύπος για τις κυρώσεις χρησιμοποιήθηκε χωρίς άλλη πρόβλεψη στις οδηγίες που θέσπισε η Κοινότητα κάνοντας χρήση της δυνατότητας που της είχε αναγνωρίσει το ΔΕΕ για την επιδίωξη της αποτελεσματικότητας των πολιτικών της μέσω της υιοθέτησης κανόνων ποινικού δικαίου³⁵. Καθώς, πάντως, το ΔΕΕ είχε διευκρινίσει ότι η προσέγγιση ειδικά των κυρώσεων παρέμενε αντικείμενο του τρίτου πυλώνα, θα έλεγε ίσως κανείς ότι εκείνες οι οδηγίες αναγκαστικά περιορίστηκαν στο γενικό τύπο των ενωσιακών ποινικών κυρώσεων. Μια τέτοια παρατίρηση είναι λογική· παρόλ' αυτά, πρέπει να σημειωθεί ότι και οι δύο αποφάσεις-πλαίσιο που αντικαταστάθηκαν από κοινοτικές οδηγίες το γενικό τύπο για τις κυρώσεις συνέδεαν με τις βασικές αξιόποινες συμπεριφορές που περιέγραφαν³⁶. Επιπρόσθετα, η Επιτροπή αναφέρει³⁷ ότι η εναρμόνιση των ποινικών κυρώσεων με βάση το άρθρο 83§2 ΣΛΕΕ θα εξετάζεται ουσιαστικά κατ' εξαίρεση, μιας και αναφορικά με τις πολιτικές της Ένωσης είναι αβέβαιη ήδη η ανάγκη για ποινικοποίηση, αφού δεν αποκλείεται συχνά οι διοικητικές κυρώσεις και διαδικασίες να αποδεικνύονται όχι μόνο επαρκείς αλλά και καταλληλότερες. Στην ίδια κατεύθυνση, ο γενικός εισαγγελέας του ΔΕΕ στην υπόθεση C-440/05 είχε διαχωρίσει τις «παρεπόμενες ποινικές εξουσίες», δηλαδή εκείνες που συνοδεύουν άλλες ενωσιακές πολιτικές (εκτός του πλαισίου της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις), με το σκεπτικό ότι ως προς αυτές «ο καθορισμός από τον κοινοτικό νομοθέτη του είδους και της αυστηρότητας των επιβλητών ποινών θα μπορούσε να οδηγήσει σε κατακερματισμό και να θέσει σε κίνδυνο τη συνεκτικότητα των εθνικών ποινικών συστημάτων»³⁸. Επιβεβαιώνοντας ως ένα βαθμό τις πιο πάνω θέσεις, η πρώτη πρόταση οδηγίας που επικαλέστηκε το άρθρο 83§2 ΣΛΕΕ (κατάχρηση αγοράς) προέβλεπε στη μορφή που της είχε δώσει η Επιτροπή³⁹ και όσο διαρκούσε η επεξεργασία της από το

35. Υποθ. C-176/03 και C-440/05 (βλ. σ. 13-14). Πρόκειται για τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος και συμμετοχής σε αυτά (άρθρα 3-5 οδ. 2008/99/EK), ρύπανσης από τα πλοία και συμμετοχής σε αυτά (άρθρα 5α, 5β, 8α οδ. 2005/35/EK), απασχόλησης παράνομα διαμενόντων υππικών τρίτων χωρών και συμμετοχής σε αυτά (άρθρα 9, 10§1 οδ. 2009/52/EK).

36. Άρθρα 2, 3, 5§1 απ.-πλ. 2003/80/ΔΕΥ και 2, 3, 4§1 απ.-πλ. 2005/667/ΔΕΥ.

37. COM 2011/573, σ. 14.

38. Βλ. προτάσεις της 28.6.2007, σκέψεις 105-106.

39. Άρθρα 3-6 της πρότασης της Επιτροπής (COM 2011/654).

III. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

Συμβούλιο τν υποχρέωση θέσπισης μόνο αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών κυρώσεων· «ελάχιστους κανόνες» για την προσέγγιση των ποινών πρόσθεσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁴⁰.

Β. Η δεύτερη κατηγορία συμπεριφορών που συνδέονται αποκλειστικά με το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις περιλαμβάνει **εγκλήματα για τα οποία η Ένωση είχε τη δυνατότητα να επιλέξει άλλες λύσεις, όμως αρκέστηκε στο γενικό τύπο απαίτησης ποινικών κυρώσεων.** Πρόκειται προφανώς για περιπτώσεις στις οποίες η Ένωση κρίνει ότι δεν είναι απαραίτητη η προσέγγιση των κυρώσεων, αλλά ούτε και η εξασφάλιση της υπαγωγής των εγκλημάτων στη δικαστική συνεργασία. Σε τούτη την κατηγορία ανήκει πλέον το έγκλημα της απατηλής θέσης σε κυκλοφορία πλαστού νομίσματος, εφόσον ο δράστης αγνοούσε την πλαστότητά του όταν το παρέλαβε⁴¹, ενώ, από τις παλιότερες σχετικές ενωσιακές προβλέψεις, παραμένουν σε ισχύ μόνο τα εγκλήματα σε βάρος των μέσων πληρωμής πλην των μετρητών⁴². Ειδικά ως προς τα τελευταία, η μη αντιμετώπισή τους με τον τρόπο που είχε ήδη ρυθμιστεί η σύστοιχή τους παραχάραξη νομίσματος (στερητική της ελευθερίας ποινή με ανώτατο όριο τουλάχιστον οχτώ χρόνων), εκφράζει πιθανότατα μια διαφορετική αξιολόγηση της σημασίας των προστατευόμενων έννομων αγαθών από τον ενωσιακό νομοθέτην ή ενδεχομένως εκτιμήσεις για περιορισμένη εμφάνιση σε επίπεδο Ένωσης των εγκλημάτων σε βάρος των άλλων μέσων πληρωμής, δηλαδή κρίσεις που μεταξύ άλλων δικαιολογούν και τη μη επιδίωξη της υπαγωγής τους στη δικαστική συνεργασία. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι οι προπαρασκευαστικές εργασίες της απόφασης-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ αποκαλύπτουν πως η Ένωση συνάντησε δυσκολίες κατά τη διατύπωση των περιγραφών των προσβολών, με αποτέλεσμα στο τελικό κείμενο να έχει συγκεντρώσει πολλές, διαφορετικής βαρύτητας και προστατευτικού σκοπού, αξιόποινες συμπεριφορές (κλοπή, πλαστογραφία, απάτη, αποδοχή προϊόντων εγκλήματος κ.λπ.). Θα έλεγε κανείς, λοιπόν, ότι η προσέγγιση των κυρώσεων αναφορικά με τα συγκεκριμένα εγκλήματα κρίθηκε ως μη απαραίτητη όχι (μόνο) γενικά, αλλά (ιδίως) ενόψει των δυσχερειών που θα τη συνόδευαν. Συνολικά, λόγοι σχετικοί με τέτοιους είδους σταθμίσεις ή δυσκολίες μπορεί και στο μέλλον να οδηγήσουν σε αποκλειστική χρήση του αιτήματος για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις.

Γ. Στην τρίτη κατηγορία κατατάσσονται **πράξεις συμμετοχής ή απόπειρας τέλεσης εγκλημάτων για τη βασική μορφή των οποίων προσδιορίζεται στερητική της ελευθερίας ποινή**⁴³. Η ιδιαιτερότητα αυτών των πράξεων οφείλεται από τη

40. Βλ. το έγγρ. Συμβ. 17714/13, όπου συγκρίνονται τα κείμενα των τριών οργάνων.

41. Άρθρα 3§1β και 5§5 οδ. 2014/62/ΕΕ.

42. Άρθρα 2-6 απ.-πλ. 2001/413/ΔΕΥ. Το ίδιο ίσχει και για τις προσβολές του περιβάλλοντος -και του θαλάσσιου- στις αντικατασταθείσες αποφάσεις-πλαίσιο.

43. Συμμετοχή και απόπειρα διακίνησης ναρκωτικών (άρθρα 2§1, 3§1, 4§1 απ.-πλ. 2004/757/ΔΕΥ), επιθέσεων σε συστήματα πληροφοριών (3-8 οδ. 2013/40/ΕΕ), χειραγώγησης αγοράς (3-6 οδ. 2014/57/ΕΕ)- συμμετοχή σε δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα (2§1, 3, 4§1 απ.-πλ. 2003/568/ΔΕΥ), σε αδικήματα ρατσισμού (1§1, 2, 3§1 απ.-πλ. 2008/913/ΔΕΥ).

III-2.1. Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

μία πλευρά στη μη θεμελίωση αρμοδιότητας της Ένωσης να τις ρυθμίσει γενικά⁴⁴ και από την άλλη στις διαφορές που εμφανίζουν οι δύο θεσμοί στις εθνικές έννομες τάξεις⁴⁵. ενδεικτικά, η ποινή που απειλείται για την απόπειρα και τη συμμετοχή είναι σε κάποιες νομοθεσίες μειωμένη, ενώ σε άλλες είναι η ποινή του ολοκληρωμένου εγκλήματος και του εγκλήματος του φυσικού αυτουργού αντίστοιχα (π.χ. Δανία)⁴⁶. Συνεπώς, η επιφυλακτικότητα της Ένωσης σε ό,τι αφορά την προσέγγιση των ποινών ως προς τους συγκεκριμένους θεσμούς είναι δικαιολογημένη.

Συνολικά, η χρήση του γενικού τύπου παρέμβασης στο πεδίο των ποινικών κυρώσεων από τον ενωσιακό νομοθέτη είναι σημαντική και σε ό,τι αφορά την ίδια την ποινικοποίηση, αλλά και αυτοτελώς ως προς τα τρία κρίσιμα χαρακτηριστικά. Καταρχάς, σημαίνει ότι αποδοκιμάζεται το ενδεχόμενο ένας νομοθέτης, με βάση το εθνικό του σύστημα απονομής δικαιοσύνης, να θεωρήσει ότι αποτελεσματική, αποτρεπτική και αναλογική κύρωση για ορισμένη πράξη που περιγράφει η Ένωση είναι μια μη ποινική κύρωση, καθώς τότε δε θα συμμορφωνόταν με το αίτημα για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις. Τα κράτη μέλη, όπως δεν έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν κάποιο από τα τρία χαρακτηριστικά μιας αποτελεσματικής, αποτρεπτικής και αναλογικής ποινικής κύρωσης ως πιο σημαντικό από τα υπόλοιπα και, για παράδειγμα, να υποβαθμίζουν την αναλογικότητα χάριν της αποτρεπτικότητας, πολύ περισσότερο δεν έχουν τη δυνατότητα να αγνοούν το θεμελιώδες γνώρισμα αυτής της κύρωσης, δηλαδή την ποινική της φύση. Διαφορετικό θέμα είναι τυχόν απόφαση εθνικού νομοθέτη να μην ποινικοποίησει ορισμένη συμπεριφορά, επειδή θεωρεί ότι αυτό αντίκειται σε αρχές του εθνικού του δικαίου, γιατί τότε πρέπει να αναχθεί κανείς στην εκτίμηση της νομιμότητας της ενωσιακής πράξης. Επομένως, το αίτημα του ενωσιακού νομοθέτη για αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινικές κυρώσεις πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ενιαίο και να μη χρησιμοποιείται κάποιο τμήμα του για την αναίρεση ενός άλλου. Επιπλέον, τα τρία χαρακτηριστικά πρέπει να κατευθύνουν τις αποφάσεις των εθνικών νομοθετών, όχι μόνο όταν οι τελευταίοι διαθέτουν την ευρεία διακριτική ευχέρεια που συνεπάγεται η αποκλειστική χρήση του εξεταζόμενου γενικού τύπου για τις κυρώσεις, αλλά και στο πλαίσιο της όποιας ευχέρειας τους επιτρέπει η χρήση άλλων τύπων κυρώσεων, όπως, λ.χ., κατά τον ακριβή καθορισμό του ύψους μιας στερητικής της ελευθερίας ποινής στις περιπτώσεις που η Ένωση έχει η ίδια θέση ένα ελάχιστο όριο για την ανώτατη απειλούμενη ποινή.

44. Βλ. την ενότητα II-2.2.2. σ. 104 επ.

45. Ο K. Ambos, Common Substantive Criminal Law, MJ 2005, 182-186, μέσα από μια συγκριτική εξέταση εθνικών κανόνων για τη συμμετοχή, τελικά διακρίνει ιδιαίτερα τα ζητήματα του βαθμού εξάρτησης της ευθύνης του συμμέτοχου από τη βασική προσβολή και της συμμετοχής σε ειδικά αδικήματα.

46. Βλ. εδώ την εισαγωγή της ενότητας II-3.2. σ. 147 και στο έγγρ. Συμβ. 12531/01 τις ενότητες I.4 και I.5.

Το νόημα της πρόβλεψης αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών ποινικών κυρώσεων είναι σημαντικό και για τα μέρη στα οποία απευθύνεται το σχετικό αίτημα, δηλαδή τα κράτη μέλη, αλλά προφανώς και για το μέρος που απευθύνει το αίτημα, δηλαδή την Ένωση, αφού και η ίδια νομοθετεί στο συγκεκριμένο πεδίο. Από τη στιγμή που η Ένωση, ακόμη κι όταν αναγνωρίζει ευρεία διακριτική ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη, τον καλεί πάντως να εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα, την αποτρεπτικότητα και την αναλογικότητα με κριτήριο την έννομη τάξη του, λογικά συμπεραίνει κανείς ότι και οι δικές της κυρώσεις ικανοποιούν τις ίδιες προϋποθέσεις στο πλαίσιο της δικής της έννομης τάξης. Εξάλλου, για τη συνοχή του ενωσιακού δικαίου απαιτείται οι νομοθέτες που παράγουν τους κανόνες ποινικού δικαίου, δηλαδή ο ενωσιακός και οι επιμέρους εθνικοί, να δεσμεύονται από κοινές αρχές και όρους. Έτσι, οι αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές ποινές αποτελούν ένα γενικό τύπο κυρώσεων, όχι μόνο επειδή στα κράτη μέλη μπορούν θεωρητικά να «μεταφραστούν» σε οποιοδήποτε είδος ποινικών κυρώσεων έχει αυτά τα γνωρίσματα, αλλά και επειδή εκφράζουν τα γενικά χαρακτηριστικά που πρέπει να φέρει κάθε είδος ενωσιακής ποινικής κύρωσης⁴⁷. Αυτή η διαπίστωση σημαίνει παραπέρα ότι, όταν η Ένωση επιλέγει ποινές για να πρωθήσει την προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών και να ενισχύσει τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, μπορεί βέβαια τα στοιχεία της αποτρεπτικότητας και της αποτελεσματικότητας να την κατευθύνουν αντίστοιχα σε ποινές αυτηρές που επιτρέπουν τη χρήση των ενωσιακών δικονομικών εργαλείων, ωστόσο, η αναλογικότητα, ως βασικό γνώρισμα που πρέπει να προσδιορίζει τις ενωσιακές ποινές, καθιστά αποφασιστικό κριτήριο τη βαρύτητα του εγκλήματος και θέτει όρια τόσο στην αυτηροποίηση και την εργαλειοποίηση του ουσιαστικού ποινικού δικαίου όσο και στην εξυπηρέτηση πολιτικών στόχων.

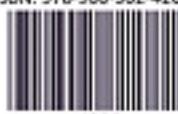
2.2. Οι «ελάχιστοι κανόνες» για τις στερπτικές της ελευθερίας ποινές

Οι στερπτικές της ελευθερίας ποινές αποτελούν το βασικό τύπο κυρώσεων που χρησιμοποιείται για την προσέγγιση των ποινικών νομοθεσιών των κρατών μελών και προς το παρόν τις μόνες κύριες ποινές του ενωσιακού δικαίου. Οι ενωσιακές πράξεις αναφέρονται εναλλακτικά είτε σε «ποινές στερπτικές της ελευθερίας» είτε σε «φυλάκιση». Η επιλογή της μορφής της στέρησης που κάθε φορά επιβάλλεται πραγματοποιείται με βάση τους σχετικούς εθνικούς κανόνες. Συνολικά, μόνο οι τρεις κοινοτικές οδηγίες δεν προβλέπουν στερπτικές της ελευθερίας ποινές⁴⁸. Από την άλλη πλευρά, όποτε προβλέπεται στερπτική της ελευθε-

47. Συναφώς εκτιμάται ότι η προσέγγιση των ποινών επιδιώκει να διασφαλίσει «ότι η αξίωση 'αποτελεσματικών, αναλογικών και αποτρεπτικών' κυρώσεων εκπληρώνεται πράγματι στο σύνολο των κρατών μελών» (Επιτροπή, COM 2011/573, σ. 12) και ότι οι τρεις όροι εκφράζουν το δογματικό υπόβαθρο της τιμωρίας που πρωθείται με τα σχετικά νομικά εργαλεία (K. Nuotio, Harmonization of criminal sanctions, 2005, 82).

48. Και το δεύτερο πρωτόκολλο της PIF για το ξέπλυμα.

ISBN: 978-960-562-420-0

15373